

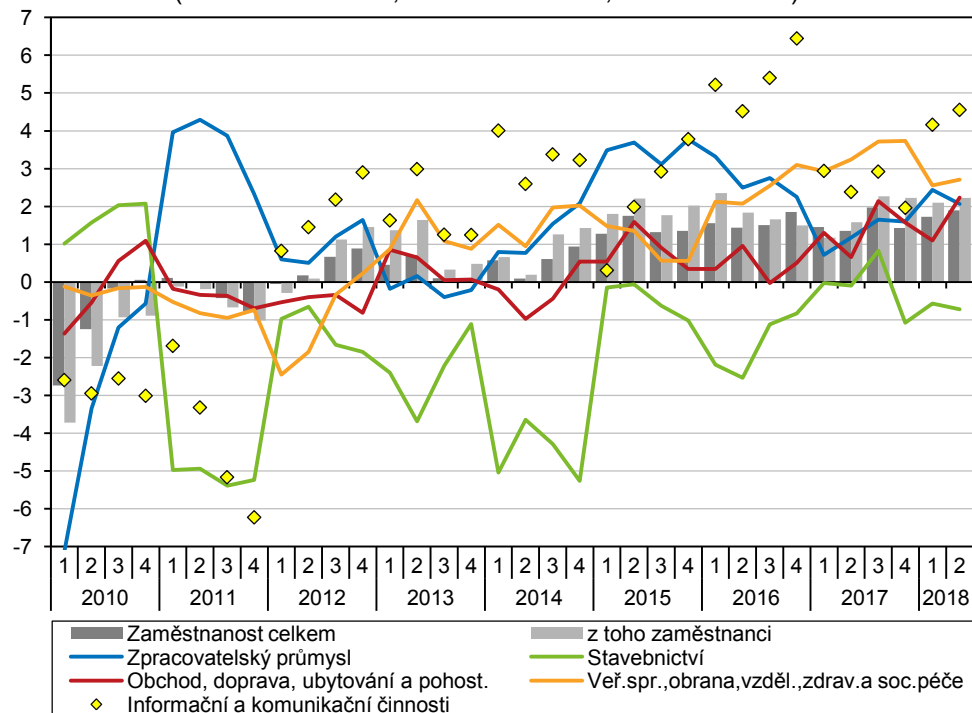
6. Trh práce

Neuspokojená robustní poptávka po pracovní síle je v posledních čtvrtletích hlavním zdrojem silícího napětí na pracovním trhu.

Navzdory tenčícím se rezervám potenciální pracovní síly tempo růstu zaměstnanosti nepolevovalo.

Trh práce v Česku se v první půli roku 2018 vyznačoval silícím napětím pramenícím z neuspokojené robustní poptávky po pracovní síle. Podíl podniků pociťujících současný nedostatek volné pracovní síly jako bariéru svého růstu se ve všech hlavních odvětvích ekonomiky zvyšoval. V případě průmyslu šlo o hlavní růstovou bariéru (již od poloviny loňského roku), v jiných odvětvích (např. stavebnictví) se situace na počátku letního období tomuto stavu již silně přibližovala. Navzdory tenčícím se rezervám disponibilní pracovní síly (primárně z řad nezaměstnaných) tempo růstu zaměstnanosti stále neochabovalo. Počet pracovníků¹ se ve 2. čtvrtletí mezikvartálně zvýšil o 0,6 % a zopakoval tak výsledek první čtvrtiny roku. Růstové tempo bylo v obou případech mírně vyšší než v EU. V meziročním srovnání se růst zaměstnanosti přiblížil 2% hranici. Fyzický počet pracovníků v tuzemsku ustanovil nové maximum v historii ČR (5,44 mil.). Stály za tím z velké míry osoby na sklonku produktivního věku, na jejichž pracovní aktivitu působila prodlužující se věková hranice odchodu do důchodu. Pracovní trh také pomoci zvýšené nabídky kratších úvazků² více absorboval i početně silné ročníky ekonomicky neaktivních osob. Stále významně působil i pokles nezaměstnanosti, byť role tohoto faktoru slábla³. Naopak dále rostl význam pracovní síly ze zahraničí⁴.

Graf č. 14 Počet zaměstnaných ve vybraných odvětvích a celkový počet zaměstnanců (dle národních účtů, sezónně očištěno, meziročně v %)

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Míra zaměstnanosti ve věku 15 až 64 let se již blížila hranici 75 %.

Vzhledem k tomu, že četnost obyvatel ve věku 15 až 64 let po roce 2008 v ČR setrvale klesá, byl rostoucí počet zaměstnaných tažen efektem silící participace. Míra zaměstnanosti 15- až 64letých se meziročně zvýšila o 1,4 p. b. a ve 2. čtvrtletí již

¹ Pokud není uvedeno jinak, jsou v této kapitole údaje o zaměstnanosti uvedeny v pojetí národních účtů v očištění o sezónní vlivy.

² Ve 2. čtvrtletí 2018 se počet zaměstnaných pracujících na kratší úvazek meziročně zvýšil o 20 tis. V drtivé většině k tomu přispěli lidé ve věku 65 a více let a také osoby ve skupině 25–29 let. I přesto patřilo Česko nadále v rámci EU mezi čtvrtinu států s nejnižším podílem osob v produktivním věku pracujících na zkrácené úvazky.

³ Dle dosud nejaktuálnějších sezónně neочиštěných údajů z výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) o tocích na pracovním trhu přešlo mezi 4. čtvrtletím 2017 a 1. čtvrtletím 2018 ze stavu nezaměstnaných do zaměstnaných 31 tis. osob (o rok dříve téměř 40 tis.). Naopak ze stavu ekonomicky neaktivních směrem k zaměstnaným zamířilo 44 tis. osob (obdobně jako na počátku roku 2017).

⁴ Dle předběžných údajů demografické statistiky se v 1. pololetí 2018 počet přistěhovalých do ČR meziročně navýšil o více než třetinu. Kladné saldo zahraničního stěhování (17,7 tis.) bylo v tomto období roku nejvyšší za posledních devět let.

atakovala 75% hranici, čímž přiblížila ČR k první pěti zemí EU s nejvyšší zaměstnaností. Pokračoval svižnější růst zaměstnanosti žen než mužů⁵. Míra zaměstnanosti meziročně vzrostla ve všech věkových skupinách (vyjma osob do 25 let).

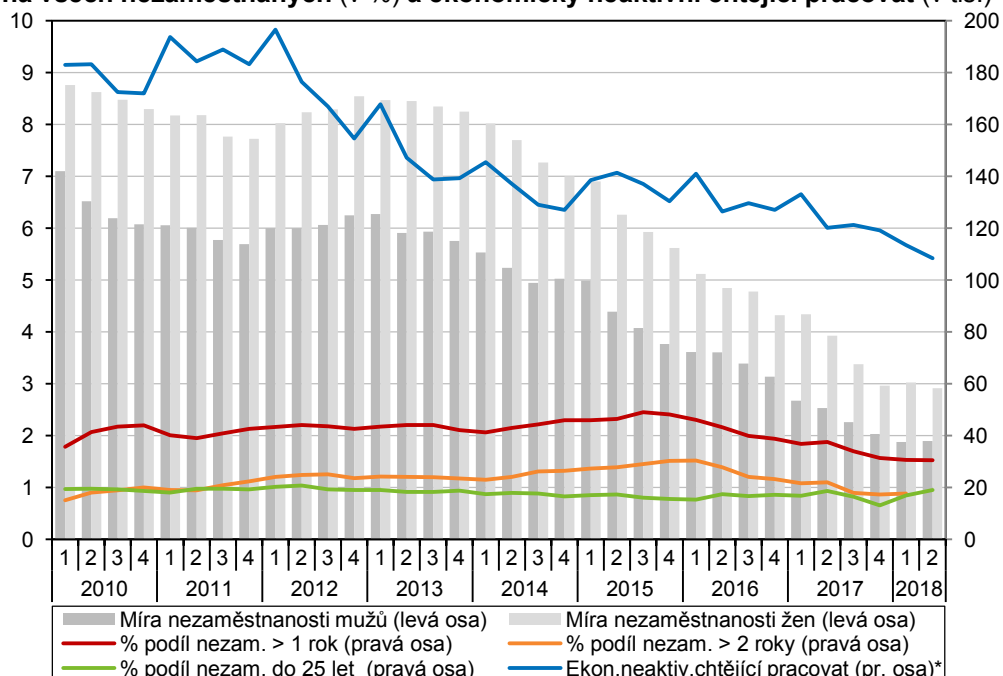
K meziročnímu růstu zaměstnanosti letos přispěli téměř výhradně jen zaměstnanci. Ze všech odvětví zajistily více než dvě třetiny přírůstu služby.

Na rozdíl od první poloviny loňského roku byl letošní růst zaměstnanosti v ekonomice tažen téměř výhradně lidmi v zaměstnaneckém postavení. Počet sebezaměstnaných stagnoval⁶, neboť jejich mírný růst ve zpracovatelském průmyslu, nemovitostech či uskutení obchod, doprava, ubytování a pohostinství byl kompenzován meziročním poklesem v ostatních odvětvích služeb, ve stavebnictví a v primárním sektoru. Z pohledu odvětví přispěl v 1. pololetí 2018 k růstu celkové zaměstnanosti (+96 tis. meziročně) nejvíce terciární sektor (+67 tis.), tedy obdobně jako v předchozích dvou letech. Stav pracovníků rozšiřovala všechna odvětví služeb, jen v peněžnictví a pojišťovnictví stagnovaly (zaměstnanost v tomto odvětví mírně oscilovala již šest let v řadě). Nejvíce se dařilo informačním a komunikačním činnostem (+4,4 %) a činnostem v oblasti nemovitostí (+3,3 %). Pracovníky nabíralo i váhově významné odvětví obchod, doprava, ubytování a pohostinství (+1,7 %). K růstu sektoru služeb nejvíce přispěla odvětví s dominancí veřejných institucí (+2,6 %), v nichž sílila zaměstnanost ve vzdělávání i v oblastech souvisejících s bezpečností státu.

Navzdory obtížím při nábore pracovníků zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu rostla. Míst nadále ubývalo ve stavebnictví i těžebním průmyslu.

Mimo oblast služeb přetrvávala silná poptávka po lidských zdrojích i ve zpracovatelském průmyslu. Navzdory potížím s obsazováním pracovních pozic zde zaměstnanost vzrostla o 2,3 %. Redukce zaměstnanosti v nezpracovatelských oborech průmyslu se letos zastavila. Přispělo k tomu zmírnění úbytku míst v těžbě a dobývání při současném zrychlení růstu zaměstnanosti v energetice i v oblasti vodního hospodářství a nakládání s odpady. Naopak v odvětví zemědělství, lesnictví a rybařství, podobně jako ve stavebnictví, pracovníků mírně ubylo. Při minimálním pohybu v zaměstnaneckém segmentu o tom v obou případech rozhodl meziročně nižší počet sebezaměstnaných.

Graf č. 15 Obecná míra nezaměstnanosti mužů a žen, podíl vybr. skupin osob na všech nezaměstnaných (v %) a ekonomicky neaktivní chtějící pracovat (v tis.)*

Poznámka: všechny údaje týkající se nezaměstnanosti jsou sezónně očištěny.
*Jde o osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají (a nesplňují tak podmínky ILO pro nezaměstnané), ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat.
Zdroj: ČSÚ (VŠPS – výběrové šetření pracovních sil)

⁵ Ve 2. čtvrtletí 2018 činila dle údajů VŠPS míra zaměstnanosti u mužů 81,8 % (meziročně byla vyšší o 1,1 p. b.), u žen 67,6 % (o 1,7 p. b.).

⁶ Údaje VŠPS indikují, že letos stagnoval počet podnikatelů se zaměstnanci i početně významnější skupina podnikatelů bez zaměstnanců.

Obecná míra nezaměstnanosti se v průběhu první poloviny roku snižovala jen nepatrně. Nadále však ubývalo dlouhodobě nezaměstnaných.

Data z VŠPS naznačují, že obecná míra nezaměstnanosti (nejnižší v historii samostatné ČR) se v 1. polovině roku 2018 pohybovala již blízko svého dna. Dle sezónně očištěných údajů se počet nezaměstnaných mezi 1. a 2. čtvrtletím snížil jen o 3 tis (obdobného výsledku bylo dosaženo i v prvních třech měsících roku). V červnu bylo bez práce 2,9 % ekonomicky aktivních žen, resp. 2,0 % mužů ve věku 15 až 64 let. Meziročně se míra nezaměstnanosti snižovala u žen dvakrát vyšším tempem než u mužů (u nichž je potenciál další redukce nezaměstnanosti patrně již výrazně omezený). Nižší počet nezaměstnaných byl ve 2. čtvrtletí z drtivé většiny výsledkem menší četnosti osob, jež byly bez práce déle než rok (ta se snížila o 24 tis na 36 tis). Jejich podíl na celkovém počtu nezaměstnaných klesl na 30 % (nejníže od roku 2009) a byl bezmála o třetinu slabší než v celé EU. Tento vývoj v ČR ale vede také k tomu, že se mezi dlouhodobě nezaměstnanými stále výrazněji prosazují osoby s minimálními či obsoletními pracovními zkušenostmi⁷. Silnou absorpční schopnost pracovního trhu dokládá i pokles ekonomicky neaktivních osob, které nepracují, aktivně práci nehledají, ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat. Ve 2. čtvrtletí jich bylo 108 tis., nejméně v historii sledování. Jen necelá třetina z nich ale byla schopna rychle nastoupit do zaměstnání, často jde přitom o lidi se specifickými nároky na pracovní úvazky.

Počet ekonomicky neaktivních chtějících pracovat dosáhl minima za dobu sledování.

Nabídka volných míst prostřednictvím ÚP ustavila z pohledu absolutní výše i dynamiky nové rekordy.

V průběhu června překonala nabídka volných pracovních pozic prostřednictvím úřadů práce (ÚP) poprvé v historii jejich fungování 300tis. hranici. Rekordní byl i meziměsíční přírůstek (18,3 tis.), částečně ovlivněný i příznivým počasím. Navzdory sezónním vlivům se nabídka míst meziměsíčně rozšiřuje nepřetržitě od konce roku 2016. Přírůstek volných míst byl však z pohledu kvalifikačních nároků i regionů značně nerovnoměrný⁸. Prohloubila se tak disproporce mezi skladbou nabízených míst a registrovanými uchazeči o práci. Z makropohledu však přetrvával příznivý vývoj, neboť počínaje letošním dubnem celkový počet volných míst již převýšil četnost uchazečů. Obdobná situace panovala na konci června téměř ve dvou třetinách okresů ČR⁹. Největší šanci na nalezení místa měli bez ohledu na kvalifikaci manuální pracovníci (obsluha strojů, řemeslníci a opraváři či pomocní pracovníci), resp. lidé se základním vzděláním a vyučením. Naopak u maturantů a vysokoškoláků registrovaných na ÚP stavy nezaměstnaných nadále počty pro ně nabízených míst převyšovaly.

Přibývala hlavně místa s nízkými nároky na kvalifikaci. Disproporce mezi volnými místy a uchazeči o práci se tak prohloubila.

Česko si nadále udržovalo výsadní pozici mezi státy EU v míře nezaměstnanosti i míře volných pracovních míst.

Míra volných pracovních míst vzrostla meziročně o polovinu a ve 2. čtvrtletí se rovnala 5,4¹⁰. Česko s výrazným odstupem (před Belgií a Německem) vévodilo všem státům EU¹¹. Čelní pozici si ČR udržuje i v míře nezaměstnanosti – a to již bezmála tři roky. Nezaměstnanost se snižovala napříč všemi státy Unie. Oproti 2. čtvrtletí 2017 klesla nejvíce na Kypru (o 3,3 p. b. meziročně) a v Chorvatsku (2,4 p. b.), i tak šlo stále o nejvíce zasažené ekonomiky (v rámci států, které vstoupily do EU po roce 2000). Z větších států zaznamenalo výraznější posun Španělsko (ze 17,2 % na 15,3 %), naopak v Itálii a Francii klesla nezaměstnanost jen mírně (o 0,4 p. b.). Z největších ekonomik držely příznivé postavení Německo (3,5 %) i Velká Británie (4,0 %). Míra nezaměstnanosti v celé EU byla (shodně jako v ČR) meziročně o 0,8 p. b. nižší a činila 6,8 %. Poprvé se tak vyrovnala svému minimu z roku 2008. V zemích současné eurozóny se ale stále držela o celý 1 p. b. nad minimem předchozího období konjunktury (7,2 %). V některých zemích s příznivým stavem či vývojem celkové nezaměstnanosti přetrvávají strukturální problémy, např. s dlouhodobou nezaměstnaností (Slovensko, Bulharsko, Belgie) či zapojením mladých na pracovním trhu (Chorvatsko, Portugalsko).

Nezaměstnanost meziročně klesla ve všech státech Unie, v mnohých z nich však přetrvávají strukturální problémy.

⁷ V 1. čtvrtletí 2018 bylo téměř 30 % všech dlouhodobě nezaměstnaných bez práce déle než čtyři roky.

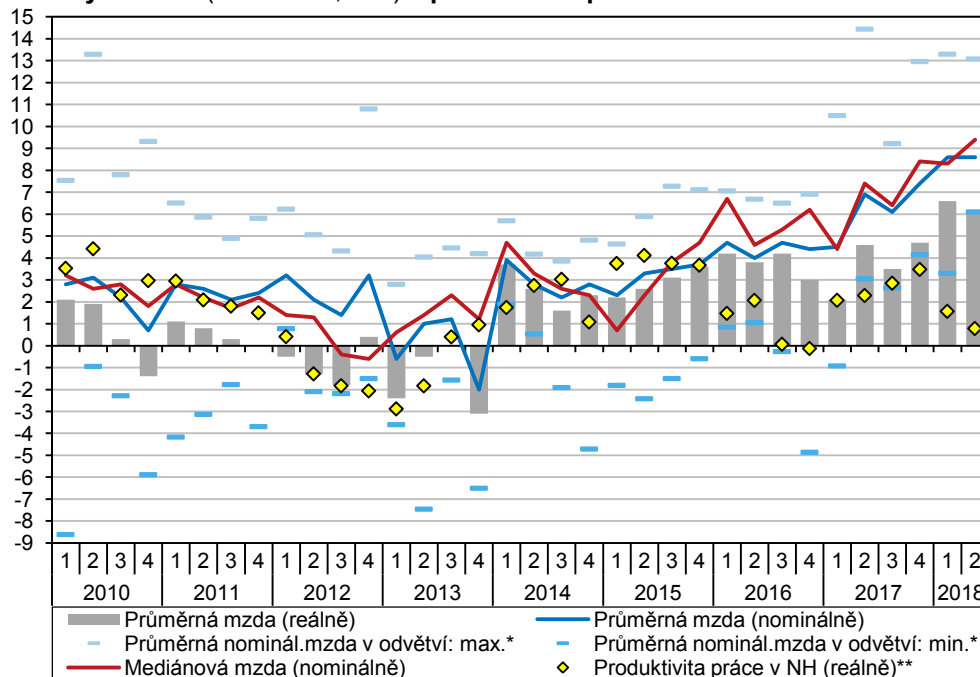
⁸ Z celkového přírůstku míst mezi letošním a loňským červnem (118 tis.) jich 81 % připadalo na pozice, na které postačovalo maximálně základní vzdělání, naopak jen 2,5 % míst vyžadovalo terciární vzdělání. Celková nabídka míst se nejvíce rozšiřovala v krajích s podprůměrnou nezaměstnaností – jen na Prahu, Středočeský, Plzeňský a Pardubický kraj připadaly skoro dvě třetiny celorepublikového nárůstu míst.

⁹ Více než 2,5 uchazeče na volné místo registrovaly ÚP na konci letošního června již jen ve čtyřech okresech – Karviná (5,8), Most (4,1), Ústí nad Labem (4,0) a Jeseník (3,4).

¹⁰ Jde o podíl volných pracovních míst na celkovém počtu míst (volných i obsazených). Není zahrnuto odvětví zemědělství, lesnictví a rybářství.

¹¹ Srovnání nezahrnuje Dánsko, Francii, Itálii a Maltu, za něž nejsou údaje dlouhodobě dostupné.

Graf č. 16 Průměrná hrubá měsíční mzda, rozpětí jejího tempa mezi odvětvími*, mzdový medián (meziročně, v %) a produktivita práce**

*Odvětví s relativně nejvyšším, resp. nejnižším meziročním tempem průměrné mzdy. Na přelomu let 2012 a 2013, resp. 2013 a 2014 nebyly vzhledem k nestandardnímu průběhu zahrnuta odvětví energetiky a peněžnictví i pojišťovnictví.
**Podíl sezónně neočištěného HDP a zaměstnanosti (v pojetí národních účtů). Zdroj: ČSÚ

Tempo růstu průměrných nominálních mezd nadále rostlo a dosáhlo desetiletého maxima.

Tempo růstu průměrné nominální mzdy se nadále zvyšovalo. V 1. i 2. čtvrtletí činilo dle podnikových statistik shodně 8,6 % a bylo nejvyšší za posledních deset let¹². Faktory stojící za mzdovou dynamizací zůstávají v posledních čtvrtletích shodné (dobré hospodářské výsledky firem, převažující pozitivní očekávání v klíčových odvětvích ekonomiky, sílící nedostatek disponibilních zaměstnanců a z něj plynoucí konkurenční tlak, pravidelné navyšování minimální mzdy s dopadem i na výši zaručené mzdy). Zatímco v předchozích třech letech byl typickým rysem vývoje silný růst průměrných výdělků v odvětvích s velmi nízkou mzdovou úrovní, letos se jako zásadní ukázala silná mzdová dynamika mezd v odvětvích s dominancí veřejných institucí.

Mzdový růst akceleroval ve všech odvětvích s dominancí veřejných institucí. Naopak ve zpracovatelském průmyslu rostl jen mírně vyšším tempem než vloni.

Že se obě tendence zčásti prolínají, dokládá odvětví kulturní, zábavní a rekreační činnosti (s růstem mezd v 1. pololetí o 13,2 %). Nejvýrazněji zrychlilo růstové tempo mezd ve vzdělávání (12,4 %, o rok dříve 4,9 %). Mimo veřejné služby následovaly s výraznějším odstupem ostatní odvětví služeb, kde byl relativně slabší růst průměrných výdělků (typicky mezi 6 až 8 %) většinou doprovázen svižným růstem zaměstnanosti. Ve zpracovatelském průmyslu růst průměrných mezd zrychlil jen mírně (na 7,8 % z loňských 6,5 %), poprvé za posledních šest let zde objem vyplacených mezd zaostal za tempem v celé ekonomice. Ten naopak v nejmenší odvětvové sekci – těžbě a dobývání – poprvé po pěti letech vzrostl (zásluhou vysokého tempa průměrných mezd: 9,4 %). Přestože růst výdělků v peněžnictví a pojišťovnictví zaostal za tempem v celé ekonomice již čtvrtým rokem v řadě, stále šlo o odvětví s nejvyšší úrovní průměrných hrubých měsíčních mezd (57 tis., 3,1krát vyšší než v ubytování, stravování a pohostinství). Mzdová diferenciacie mezi odvětvími či regiony se mírně snižovala. Mediánová mzda se ve 2. čtvrtletí meziročně zvýšila o 9,6 % (u žen dokonce o 10,1 %). Předstih růstu mediánové mzdy nad tempem průměrné mzdy přetrvává s drobnými výkyvy již tři roky. Pozitivní také bylo, že kupní síla mezd silně rostla. Za celé pololetí byla meziročně vyšší o 6,4 % a dosáhla nejlepšího výsledku za posledních 15 let.

Relativní mzdové rozdíly mezi odvětvími či regiony se mírně snížily.

¹² Objem vyplacených mezd (zohledňující i vývoj počtu zaměstnanců) byl letos oproti 1. pololetí 2017 vyšší o 10,8 %. V rámci 1. pololetí šlo o nejvyšší nominální růst v celé srovnatelné časové řadě (počínaje rokem 2000).

